

By special order to friends of TASHMA

תא שמע

פרשת נח חשון תש"ע

זמנים

פרשה מפורשת הרב דוד שרעבי

הקדוש ברוך הוא הביא מבול לעולם כמו שמפורש בפסוק (ספר בראשית פרשת נח פרק ו' פסוק י"ב) "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", הבה נתבונן כיצד בא המבול על הארץ.

מה קרה במבול? אחד מהדברים שמפורש בפסוקים שקרה בזמן המבול הוא שלא היה החלפה של לילה ויום, בתחילת המבול איפה שהיה יום נשאר יום למשך כל זמן המבול, ואיפה שהיה לילה נשאר לילה למשך כל זמן המבול, דבר זה מדייקים מהפסוק שכתוב אחר המבול (ספר בראשית פרשת נח פרק ח' פסוק כ"ב) "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו", והביאור - שהקדוש ברוך הוא אמר ששוב לא יפסיק היום והלילה ולא יפסיק קיץ וחורף, וזוה לומדים שבזמן המבול לא היה החלפה של לילה ויום, ובתחילת המבול איפה שהיה יום נשאר יום למשך כל זמן המבול, ואיפה שהיה לילה נשאר לילה למשך כל זמן המבול, ולכן לאחר המבול הקדוש ברוך הוא הבטיח ששוב היום והלילה לא ישבתו.

הבה נעיין יותר, אם לא היה חילוף זמנים של יום ולילה אז מה בדיוק נעצר? השמש והירח? מה?

היום יש נטייה ברורה להניח שהשמש לא מסתובבת סביב כדור הארץ, אלא כדור הארץ מסתובב על צירו ולכן יש יום ולילה, כשמקום האדם הוא מול השמש אז נקרא יום, וכשכדור הארץ מסתובב נראה לנו כאילו שהשמש זזה ושוקעת, כשלמעשה אנחנו אלה שזזים והשמש עומדת וכיון

משפט שלמה הרב שלמה כהן

המקרה:

זמן רב השקיע רוני בחיפושים אחר רכב חדש, עד שיום בהיר אחד חבר בעבודה הציע לו את המכונית של שכו שנראה במצב טוב ומטופל היטב. רוני הלך לראות את הרכב, עשה נסיעת מבחן, ולקח אותו לאחד מהמכוניים המורשים

ברכב, וכן ההגה שהיה עשוי מעץ מהגוני. השניים נכנסו למשא ומתן על המחיר, ובכל המו"מ לא הוזכרו כלל, לא הסטריאו ולא ההגה מעץ מהגוני. השניים הגיעו להסכמה די מהר, ורוני אמר שיחזור למחרת עם הכסף. כשהגיע למחרת, בעל הרכב הכניס את רוני לסלון ביתו,

לבדיקת רכבים לפני הקניה. הוא היה שבע רצון מהתוצאות, ובמיוחד לכד את עינו של רוני, הסטריאו המשוכלל שהיה

שם הם ישבו וסידרו את התשלום, וגם עשו שטר מכר. כשחתמו נתן בעל הרכב לרוני את המפתחות וברך אותו על

www.tashma.net

על פי חוקי הטבע מה קורה אם העולם מפסיק להתחבב?

מה קורה? בא ניקח משל מאדם שיושב בגן ילדים על הגלגל המסתובב (קרוסלה), כשהגלגל מסתובב מהר האדם אשר יושב עליו נזרק לכיוון חוץ, הוא עף החוצה. בעת נבדוק בכדור הארץ, יש כח משיכה שמושך אותנו לקרקע, אבל מכיון שכדור הארץ מסתובב לכן אנחנו גם נזרקים

שאנו זזים השמש נעלמת עד למחרת בבוקר כשכדור הארץ שוב מסובב אותנו לצד של השמש. אם כן אנו צריכים להניח שאם בזמן המבול לא היה חילוף זמנים של יום ולילה, הפירוש הוא שכדור הארץ הפסיק להתחבב! וכיון שכדור הארץ הפסיק להתחבב לכן השמש לא זרחה ולא שקעה אלא הכל עמד במקומו.

משפט שלמה - המשך

המחומר לחפץ הנמכר ואינו חיוני לעצם שימושו של החפץ, אינו נמכר עימו. אך לפי ה"ט"ז, כל כלי המחומר לחפץ הנמכר, מכור עימו. והסיבה היא שהקונה את השפחה לא קונה את הטבעות, והקונה את החמור לא קונה את השק, כי אינם מחוברים חיבור גמור שיתקיים לעולם (כך מפרש ס' הפלאה). אבל כל הדברים המחברים חיבור גמור נמכרים יחד (אם לא פרשו). ולכן לדעת ה"ט"ז, כשרוני קנה את הרכב, הוא קנה גם את הסטריאו וגם את ההגה מעץ מהגוני כי שניהם מחוברים בחיבור גמור לחפץ הנמכר. אולם לדעת הב"ש הסטריאו אינו קנוי לרונני כי הרכב הוא רכב גם ללא הסטריאו, והוא כמו השק של החמור והטבעות של השפחה. אולם ההגה עם העץ מהגוני נמכר עם הרכב, כי רכב ללא הגה אינו שווה כלום. ואם נאמר שבכל זאת בעל הרכב יכול להחליף את ההגה ולא להשאירו ללא הגה כלל - אין זו תשובה. כי לאחר שקבענו שההגה הוא חלק בלתי נפרד מהרכב, ואת ההגה הזה ראה הקונה בזמן הקניה, המוכר מתחייב למכור לו אותו ואינו יכול להחליפו באחר.

יוצא שלכו"ע בעל הרכב צריך להחזיר את ההגה מעץ מהגוני. ואילו את הסטריאו, לפי ה"ט"ז צריך להחזיר ולפי הב"ש אינו מחזיר, וכיון שהמכירה הסתיימה בזמן נתינת הכסף וחתירת השטר (ויש לדון אם העברת בעלות בדואר מעכבת או לא, כי הרבה אנשים אינם מקפידים לעשות זאת מיד) ורונני הוא המוציא, ומשום המחלוקת אינו יכול לחייב את בעל הרכב להחזיר לו את הסטריאו, ומפסיד.

שתפורים בה צמידים מזהב, הצמידים כלולים במתנה והם שלה. אולם אם הוא נתן לה את אותה שמלה כשהוא נשא אותה לאשה אין השמלה מתנה אלא חלק של המחיר שהבעל צריך לשלם להתחתן איתה, והוא כמכירה תמורת הזכות להתחתן. והצמידים התפורים לשמלה אינם כלולים, ובמקרה של גירושין עליה להחזירם. ומבאר הד"מ, כי המוכר בעין רעה מוכר (כלומר נותן את המינימום האפשרי) והנותן בעין יפה נותן ולכן יש הבדל בין אם הוא "מכר" לה את השמלה או נתן לה אותה.

ומקשה ה"ט"ז מחו"מ ס' ר"כ שרואים שם שהמוכר עגלה מכר גם את הסוסים הקשורים אליה, ומכוח קושיה זו דוחה את הרמ"א וכותב שאין לסמוך על פסק-דין זה של הרמ"א. אבל הב"ש שם בס"ק ד' מבאר שמחו"מ ס' ר"כ יש ראייה לדין זה. כי שם מבואר עוד שהמוכר את החמור לא מכר את השק, והמוכר את השפחה לא מכר את הטבעות שעליה, אע"פ שהיא לובשת אותם בזמן המכר. ומכאן רואים שעגלה וסוסים הם אחרת, כי עגלה ללא סוסים אין ערכה רב. ולכן אם הם היו קשורים יחד בזמן שקנה, בודאי שקנה את שניהם יחד, לעומת השפחה שיכולה לעבוד גם ללא הטבעות שלה, וכן החמור ללא השק, וכן השמלה יכולה לשמש כבגד גם ללא הצמידים. לכן אע"פ שהם מחוברים הם אינם נמכרים יחד אלא אם דרשו זאת במפורש. אם כן רואים לב"ש, מוצר המחומר אליו חפץ נלווה אין הם בהכרח נמכרים יחד אלא אם כן לא יוכל החפץ הנמכר להיות שימושי בלעדיו. וכלי

הקניה החדשה. כשפתח רונני את דלת המכונית, והתיישב במושב הנהג, נדהם לראות שההגה היפה מעץ מהגוני, הוחלף להגה פשוט, והסטריאו הוצא, ובמקומו התרווח לו רדיוטיפ פשוט. הוא מיד חזר לביתו של בעל הרכב, והשניים ניגשו לביה"ד.

הטענות:

רונני טוען שכל מה שהיה מחובר לרכב בזמן שבדק אותו, נמכר לו עם הרכב והיה אסור לבעל הרכב להוציא את הסטריאו ואת ההגה מעץ המהגוני, ודורש שיחזיר לו את אותם פריטים.

בעל הרכב טוען, שבמשא ומתן פריטים אלו לא הוזכרו כלל, הם תוספות ואינם חלק בלתי נפרד מהרכב, ולכן מותר לו להוציאם.

פסק הדין:

בעל הרכב חייב להחזיר את ההגה מעץ המהגוני, אבל אינו חייב להחזיר את הסטריאו.

הסבר:

במסכת ב"ב בפרק המוכר את הספינה מבואר, שהמוכר את הספינה מכר ביחד איתה גם את התורן והעוגן, שהם דברים שכל ספינה צריכה. אבל לא מכר את הספינה הקטנה שהיא עשויה לילך בה ליבשה, ולא את הסחורה וכו', וכן נפסק בחו"מ סימן ר"כ סעיף א'. אבל אם סוכם שהקונה קונה את הספינה ואת כל מה שבתוכה, קנה כל מה שבתוכה. ובסעיף ב' מבואר שהקונה את העגלה קנה גם את הסוסים הקשורים אליה.

ובאה"ע ס' ק"ט סעיף ד' ברמ"א מבואר שאם בעל נתן לאשתו שמלה

(לשון לימודים)

(ט' כ') ויחל נח איש האדמה ויטע כרם,

צדיק המוכר בגדים אין מקבל את שם ממכרו, אבל נח כיון שנשקע נקרא איש האדמה, ובילקוט שמעוני אות ס"א איתא, ויטע כרם, בא לקראתו השטן א"ל רצונך שנמטענה יחדו אני ואתה א"ל הן מיד הביא תחלה רחלה אחת ושחטה על הגפן ואח"כ הביא אריה אחד ושחטו על אותו הגפן ואח"כ חזיר אחד ושחטו על אותו הגפן, מפני מה עשה כן השטן, כשאדם שותה כוס אחד הוא כרחלה עניו ושפל רוח וכשהוא שותה שתי כוסות מיד נעשה גבור כארי ומתחיל לדבר גדולות ואומר מי כמוני וכשהוא שותה ג' או ד' מיד הוא נעשה כחזיר שמתלכלך בטיט ורפש אף הוא מתלכלך ואף במי רגלים ע"כ, והנה מי שעושה שותפות עם השטן בל יחשוב שיהיה מזה טוב, שיש גם הנצרך כמו שנעשה לבתיה בת פרעה נס של הבא ליטהר, ויש גם של הבא ליטמא כאמרם ז"ל במסכת שבת דף ק"ד ע"א אמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, בא ליטמא פותחין לו, בא ליטהר מסייעים אותו, ומפורש שהבא ליטהר מסייעין אבל הבא ליטמא פותחים לו פתח, והעושה שותפות עם השטן זה הבא ליטמא, ויש בימינו העושים תיקונים והנחילו לנעדרי ההבחנה שתיקונים יכולים להעשות רק ע"י מקובל ולא ע"י ת"ח, ואם לא עוזרים התיקונים אז מתגלגל לידם שותפות השטן ומוציאים דיבוק מן הנדבק המתמיד, וכך סוברים שלא יפול קרנם ומובטח המשך פרנסתם, וזה דע, שגם אם כפי עיני שכלך תחשוב שראית מופת, אי"ז חלוק מהמופת שהיה לנח שצמח לו הגפן מיד.

החוצה, זאת אומרת שבגלל סיבוב כדור הארץ אנחנו נהיים יותר קלים, ולדוגמא אם כדור הארץ יסתובב הרבה יותר מהר אז לא היה מועיל כח המשיכה בכדי למשוך אותנו לקרקע אלא היינו נזרקים לשמים!

כעת נתבונן הפוך, מה קורה אם כדור הארץ היה מפסיק להסתובב? היינו מפסיקים להיזרק החוצה וכח המשיכה היה הרבה יותר חזק! במילים אחרות היינו נהיים יותר כבדים, ולא רק אנחנו אלא כל דבר שעל פני כדור הארץ היה נהיה יותר כבד, זה כולל את כל ההרים ואת כל הימים!

ואיך השינוי הזה היה משפיע על סדרי הטבע? היה נהיה לחץ אדיר על פנים הכדור ועוד הרבה שינויים!

במבול אכן כדור הארץ נעצר! כי אם השמש נשארה במקומה והירח במקומו סימן שהכדור לא מסתובב! היו פחות רוחות כי סיבוב כדור הארץ משפיע על הרוחות, הימים היו לוחמים בגלל שהשמש יוקדת על מקום אחד משך זמן ארוך! היה נהיה לחץ על מי תהום! אולי כעת אפשר להבין יותר את דברי המדרש שמי המבול היו רותחים! כל הטבע כולו גם ובריאה של הקבה, לכן ודאי שלא צריך הסבר טבעי, אמנם דוקא בגלל שכל הטבע הוא גם גדול ורק הורגלנו לייחס את המילה טבע לדברים שהורגלנו אליהם, לכן גם בדרך זה רואים עוד את נפלאותיו יתברך.

* * * * *

לקבל הלוואה כדי לענג את השבת

הקדמה: מצוות עונג שבת הוא מדברִי קבלה (וי"א מדאורייתא)^(א). וכל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים^(ב). וע' במ"ב ר"ס רמב שהביא ג' מאמרי חז"ל לענין הגדר של מצות עונג שבת. א. צריך לענגו בדגים גדולים וראשי שומין. ב. יוצאין מצוות עונג שבת אפילו בדבר מועט, אפילו בכסא דהרסנא. ג. עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. וע"ש במ"ב שכתב שג' מאמרים אלו כנגד ג' כתות באנשים^(ג). א. למי שיש לו — שצריך לענגו ולכבדו כפי יכולתו, וזהו מה שכתב בש"ע ס' רנ ס"ב "ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו". ב. למי שאין לו, ומפרנס מצדקה — מעיקר הדין יצא בג' סעודות וכסא דהרסנא, וגם הגבאי צדקה מחוייב ליתן לו כך^(ד). אבל גם אלו יש להם לצמצם כל השבוע כדי להיות משהו לעונג

שבת יותר מג' סועדות וכסא דהרסנא^(נ). ג. למי שאין לו, אבל עדיין לא בא לידי מדה זו לפשוט ידו ולטול צדקה — עליו אמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. שחז"ל פטרוהו ממצות עונג, וגם פטרוהו מחיוב ג' סעודות. שמעדיף לאכול רק ב' סעודות של לחם ומים, ואל יבוא לידי מדה לפשוט ידו. אבל אם יש קצת כסף, ואין צריך לפשוט ידו עכשיו לשבת זו, רק שמפחד לא לבזבז המיעוט שיש לו, עליו בא הש"ע להגיד לנו שצריך לפזר על שבת כדי לענגו, ויבטח בה' שיחזיר לו עבור זה^(ו).

לֹו עָלִי וְאֲנִי פֹרַע: עכ"פ חז"ל פטרוהו מעונג שבת (וגם מג' סעודות) באופן שהוא במצב שצריך לבחור לפשוט ידו כדי לענג את השבת⁽¹⁾. במצב זה שאין לו ברירה אחרת (אלא או לפשוט ידו או לאכול לחם ומים בלבד), פטרוהו חז"ל מעונג שבת, שמעדיף לא לרדת למדה של פושט ידו. אבל ע' בגמ' בביצה טו: "לֹו עָלִי וְאֲנִי פֹרַע". משמע שאף שצריך לפשוט ידו כדי לקבל הלואה, כן ראוי לעשות, ויבטח בה' שהוא ישלם. לכאורה המאמר "עשה שבתך חול" והמאמר

"לֹא עָלַי וְאֵינִי פֹרֵעַ" סותרין זה את זה, שהא לכאורה לבקש הלואה מאחרים ג"כ נחשב כנצטרך לבריות^(נ). וע' בתוסי' שהק' כזה, ותי' וז"ל הא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הני מילי כשאין לו לפרוע עכ"ל. ראינו מתוסי', שקבלת הלואה אינו נחשב כנצטרך לבריות באופן שיש לו לפרוע. אבל אה"נ אם אין לו מה לפרוע, שפיר נכלל בנצטרך לבריות, ומעדיף לא לקבל הלואה^(ו).

אינו ברור אם יכול לפרוע: מי שיכול להשיג הלוואה, אבל אינו ברור לו אם יכול לפרוע אח"כ או לא. בפשטות שיטת תוס' הוא, שאינו ראוי לקבל הלוואה אח"כ כבר יש לו עכשיו ממה לפרוע^(נ). וכ"כ בהג' אשר"י בדעת תוס', שאין לבקש הלוואה אלא אם כן יש לו משכון (שיכול למכור המשכון אח"כ כדי לפרוע חובו)^(ס). וכן גריס המהרש"ל ומהר"ם בתוס' עצמה ע"ש. אבל ע' בגר"א שחולק עליהם בדעת תוס', וסבר שאף אם אין לו מה לפרוע עכשיו, מ"מ אם מצא מישהו שמסכים ליתן לו הלוואה יש לקבל ההלאוה ויבטח בה' שהוא יפרע^(א).

בי"ח בדעת הטור: ע' בב"ח שכתב שזהו גופא ספיקא של הטור. שמצבו של הטור היה שהוא היה צריך הלוואות מאחרים (ולא היה לו משכון ע"ש). והטור היה מפחד שמא בסוף לא יהיה לו מה לפרוע להם, ונמצא שהם צריכים למחול לו, ונמצא ששפיר נצטרך לבריות. ושאל לאביו הרא"ש מה לעשות, האם ראוי ללוות כדי לענג את השבת. והטור בעצמו מסיים שצריך לזרז לכבד השבת בכל אופן שיוכל, על מלאכה יתירה או צמצום בשאר ימים, או אפילו על ידי הלוואה מאחרים, ויהיה בוטח בה' יתברך שישגי ידו לשלם^(א). עכ"פ לפי הב"ח, הטור בעצמו היה נהוג כמש"כ הגר"א בדעת תוס'.

סיכום: לענין מצות עונג שבת אומר הקב"ה בני לוו עלי ואני פורע. אבל מאידך גיסא אמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ותוס' חילק שקבלת הלואה אינו נחשב כנצטרך לבריות, אא"כ אין לו לפרוע. ויש מח' בדעת תוס' לענין מי שאינו יודע אם יכול לפרוע אם זה נחשב כנצטרך לבריות. והב"ח כתב שהטור סבר שכן ראוי ללוות ולבטוח בה' שהוא יפרוע חובו.

בעזרהי"ת בשבוע הבא: האם זה אמת למעשה שראוי לקבל הלואה בלי חשבון?

(א) ע' צמ"צ ס' רמז סק"א וצבה"ל ד"ה לכבד. (ב) ע' צבור ר"ס רמז שהביא כמה מאמרים לענין המעלות של עונג שבת. (ג) וכן מובא מוש"ע שאיירי לג' כחות. שמחתול הסיון צמיה"ה "אפילו ע"ה שצריך" ומונחך לדבר לענין כל שאין לו ומפרנס מלדקה. לשון "אפילו" משמע שיש בה אחרת פשטות שמחוייב לענוג כפי יכולתו, והוא הכת שיש לו ואח"כ הש"ע הביא ז"ל אמרו עשה שבת חול" כו' לענין הכת שאין לו אבל עדיין לא מפרנס מלדקה. (ד) ע"ש פ"ע צמ"צ סק"א. (ה) ע' צבה"ל ד"ה לרדך. (ו) כ"כ צבה"ל ד"ה ולא אמרו כי צדעת הש"ע שם. אמר אר"צ צחול ר"ת לומר כי לפזר יותר ממה שצריך. ע' צבה"ל ר"ת חתקב. ע' לשון רמב"ם ש"פ ה"ז ח"ל צדקה חייב לענוג ולשאלו מאחרים כדי להכרות מעמלם בשבת אצל חכמים הראשונים עשה שבתך חול ולא תתקד לבדיות עב"ל. (ח) וכן מנפקים צדרכת המזון "והא אל תלחיקוה" ה' אלוקותי לא לידו מתנת צבד דוס ולא לידו הלואתם". (ט) ולענין אם השבור נבקש הלוואה צמ"צ כזה, הווי צדעת המלוה. אם המלוה לא יודע את המנהג הקבוע של הלוי, שפיר אסור, חול רשע ולא יבטל. אם לא המלוה יודע מה מצוץ של הלוי, מנאל אסור מנבל הסכמו כדי למנוע דלואיות"ה ע"כ "כסף תלה את עמי". והא אין ללוי שום כוונה שפיר צבד חול ע"ה נס, והמלוה יודע את זה, מנאל שדור דרקד צמ"צ צמ"צ צמ"צ. (י) ולר"ת הלוואה כדי ממש שאין עליו מנחת היום, לא דלה למכור חול עבשיו ע"ה משוכרת למכור. (יא) ע' צבה"ל אש"י ח"ל אצל הכה מיידי שיש לו משכמות כדי לפדות ואין לו מנחת לך קצמה לו ע"ה ואלי פירט העתק מן החס"ם עב"ל. (יב) ה' הרי"א שם על חס"ם, וכן אצל צביצור הרי"א צש"ע ח"ל ועשות סופר שם כשאין לו לפדות ולי' כשאין לו מני לז"ת עב"ל. מנאל שיש כאן מנין ואין חתש ב"נעלער לבדיות" (יג) צמ"צ ח"ל עבשיו מנאל למכור כדי לפדות. (יד) ע"ש צבור ח"ל כמה פעמים נעלחו ונחתי צדבר לפני אדוני אבי הרי"א ש' ע"ה. כמיוי מנאל מדרב על עמלו היום שיש לו מנע מנאל ואדוני הסופי' ולר"ת ח"ל לאחרים אם אלו ככלל עשה שבתך חול אם לאו, אר"צ הצבני צדבר צבור. אר"צ מנאל ח"ל ואל יאמר הי"אך אחרס פרנסתו כי אדרבה אם יוספק ויטפולו כו' ואמרנין מני גבי הולאת שבת וימים טובים אומר הקב"ה צי לו ע"ה ואלי פורט, וכיון שכן הוא אל ידלג כי נאמן הוא צבע חובו לפדות לו חובו עב"ל וע"ש צמ"צ ח"ל והסתפק מנאל הוא ככלל "עשה שבתך חול" דמנאל לא תשיג ידיו לפדות ההלוואה כו' ואם יהיו מנאלין לו ההלוואה הרי הוא נעך לבדיות צביל צבור צמחתו, ע"ה מנאל ח"ל זה ככלל עשה שבתך חול כיון שיכול לכבד השבת על ידי שילוח מאחרים וצוטה צי יתקצר שישיג ידו לשלם. ועל זה אמר צמ"צ (העור) שצריך אדם לזרז עמלו לכבד השבת על ידי הלוואה מאחרים כו' עב"ל.